

(НИН, 8.4.2010)

Јубилеј Демократске странке оживео је у мени нека раштркана и умртвљена сећања. И ја сам, својевремено, у то здање уградио један каменчић. Крајем јесени 1989. Коста Чавошки ми је, као писцу од извесног угледа и саучеснику у петиционаштву, предложио да уђем у Оснивачки одбор за обнову партије коју је пре рата водио Љуба Давидовић, а после рата, донде докле су другови дозвољавали, Милан Грол. Позив сам радосно прихватио. Пред полазак на скупштину растрчао сам се по Паризу, где сам онда живео, да од познаника прикупим нешто помоћи. Стари емигранти Раденко Мирић, Власта Стојановић и Ђорђе Радовановић дадоше ми петнаестак хиљада франака које сам поносно уручио благајнику странке, песнику Душану Вукајловићу. Први благајник је, ето, био песник. Од тринаест чланова-оснивача – Пекић, Ћинђић, Вукајловић, Перишић, Инић, Коштуница, Чавошки, Мићуновић, Стојановић, Ћого, Јанковић, Глигоров и ја – петорица су били професионални писци, а и остали су се, ко вештије ко мање вешто, служили пером.

Боже драги, кад се сетим свог детињастог узбуђења... Учеснике тог, у први мах полулегалног подухвата, доживљавао сам као браћу рођену. Био сам слеп за њихове личне амбиције, неосетљив за унутрашња неслагања која су се, изгледа, јавила већ на првом састанку. Нудио сам што сам имао, не очекујући ништа за узврат.

Вративши се у Париз, основао сам месни одбор, и прегао да повежем париске и лондонске демократе са београдским центром. У Лондону је, деценијама, излазила добро уређивана Наша Реч, бригом недавно преминулог Десимира Тошића. Крајем седамдесетих почео сам му достављати судске пресуде, протесте, петиције, случајеве судских и полицијских прогона, новинске исечке, као и саопштења Одбора за заштиту слободе стваралаштва, који сам једно време водио. Набрекле коверте боје жутог лишћа адресирао сам левом руком: део пошиљки заустављан је негде у земљи. И из Париза сам достављао Тошићу оно што би ми стигло из земље. Поред Чавошког, највреднији пошиљалац материјала била је борбена и бескрајно драга Биљана Јовановић. Тошић ми је једном рекао да коверте истоветног садржаја добија са неколико различитих страна; мрежа је била ширира него што сам, усамљени незадовољник, претпостављао.

Тошић и његови пријатељи су од мене, верног сарадника, а сада и члана Главног одбора

ДС, очекивали да их повежем са странком којој су, природно – многи, као предратни омладинци-демократи, – припадали. У Београду је расположење било нешто уздржаније. Слика емиграције и њене штампе је, захваљујући Удби, била црна. Ко то финансира? Ко други, ако не заклето непријатељи несврстане и самоуправне Југославије! Тешко је било икога убедити да је Наша Реч живела од повереника расутих по белом свету, и од помоћи Ванета Ивановића, пословног човека и проповедника српско-хрватске слоге. И лист, и његова политичка инфраструктура, једва су састављали крај с крајем. Тошић нам је слао уредне годишње извештаје, где је свака примљена и издата пара била прокњижена. Примера ради, трошак за штампање Вунених времена покрио је један наш полуписмени рудар, чувши да је то „нешто против Тита”.

Са обновом вишестраначја у земљи престала је потреба за истосмерним деловањем Наше Речи и њене пратеће организације. Тошић се дао на припремање Деветнаесте конференције Савеза „Ослобођење“, са планом да истовремено обустави излагање листа и да се у укључи у отаџбински политички живот. Сугерисао ми је да, у име Главног одбора, поздравим тај скуп. Пристао сам иако сам знао да се код нас ником није журило да прихвати пружену руку, из страха да се не изложи оптужби за сарадњу са „четничком“ емиграцијом. Напоследку ми Коста Чавошки, као потпредседник странке, даде формално допуштење да говорим у име руководства. Похитам у варошицу Ерен, на северу Француске, где се беху окупиле Тошићеве пријатељи из Европе и Северне Америке, да у свечаној дворани Општине одржим поздравну реч. Извештач београдске „Демократије“ је, у броју од 14. јула 1990, забележио да је после моје беседе „завладала еуфорија“, и да је Тошић узвикнуо: „Сви и све за Демократску странку!”

Поред још једног говора на седници Главног одбора у коме сам указао на потребу одупирања ратнохушачкој реторици, и неуспелог учешћа у првим вишестраначким изборима, то је био сав мој допринос странци...

Тошић се убрзо обрео у земљи и активирао у вођству партије, док сам се ја све више пасивизирао. Демократска странка се показала веома плодородна, размножавала се путем партеногенезе, тј. унутрашњег цепања. Тошића, старог политичког вука, ти заокрети нису збунили. Виђали смо се, при мојим повременим боравцима у земљи. Стекао сам утисак да олако ликује над нашом политичком неписменошћу и заосталашћу, док сам ја улазио у фазу тужног солидарисања са нашом муком и несрећом. И поред обостране добре воље, у разговорима смо се промашивали. Једном ме је, као народни посланик, позвао на ручак, у скупштински ресторан. Јеловник ми се учинио баналан. У Београду има бољих кафана од оне у којој се хране високи народни представници.

Потом чух да се дружи са својим предратним знанцима, као и развлашћеним припадницима Номенклатуре. Као илегални сарадник Наше Речи, ја сам од тих људи и даље зазирао... После је ушао у друштво наших ревносних еврофила, међу којима су поново предњачили некадашњи комунисти. Практични идеалисти, навикнути да примају редовну годишњу помоћ од Америке, они су и даље очекивали мџану са западног дела неба. Откуда међу њима Тошић? Па он је имао друкчија искуства са Европом. Она му, током четрдесетогодишњег уређивања нашег најбољег листа у Расејању, није доделила ни пребијене паре помоћи. Британци нису волели појединце утекле из Титовог раја: подсећали су их на непочинство из Техерана и са Јалте.

Наша преписка се проредила, да на крају замре. Некадашње пријатељевање је прелазило у безимену тугу.

Таква је политика, и такав положај писца у њој... Она намеће спутаност у мишљењу и просуђивању; будући користољубива, лако запада у просташтво. Питања се грубо упрошћавају, по цену интелектуалног непоштења, па и лажи. Све је то нама, писцима, органски туђе. Искључивост у ангажовању нарушава мудру меру, ремети духовну уравнотеженост. Партија, по дефиницији, има своју, парцијалну истину; отуда јој и име партија. Писац трага за смислом целине, њега не задовољавају делићи истине.

И опет, понеком се учини да ће у политичкој борби постићи жуђено отелотворење речи у чин, да ће изићи из фиктивног у стварни живот. Такви излети се, неизбежно, завршавају разочарањем. Изузимајући дипломатију, која делује у граничном подручју фикције и нужности, писац је у политици незвани гост, страно тело. Ако, кадикад, узнапредује у тој каријери, то значи да му је списатељска вокација била слаба. Два тако искључива божанства се, у исто време, не могу служити. Учешће у јавним пословима тражи много времена, а писац га нема ни за себе колико би желео. Атмосфера у којој се одвија политичка борба није за морално осетљиве појединце. Јавна сцена је изложена трачевима и кужној промаји која убија претпоставке тананијег расуђивања и клице лепших осећања.

За ову врсту делатности тражи се нарочити дар, чак и кад је реч о ангажовању за уже, професионалне интересе, у синдикалним организацијама и струковним удружењима... Не могу да замислим доброг хирурга, или лекара опште праксе, који губи време организујући састанке Лекарског друштва, ни озбиљног писца који проводи живот борећи се за побољшање материјалног положаја својих колега, ни сељака који, уместо да оре и сеје, приређује протестне маршове пољопривредних произвођача. Те би иначе потребне и корисне послове требало да воде специјализовани адвокати. Писци, лекари,

Писац у политици

Пише: Милован Данојлић
петак, 09 април 2010 16:34

сељаци и радници могу дати почасне председнике својих удружења, а не и активисте и организаторе...

... Тако је почело, тако се и завршило моје присуство у Демократској странци. Пришао сам јој као друштву толерантних интелектуалаца који ће тражити тесна врата између домаћих непомирљивих крајности и бесних искључивости. Остало је била представа у којој сам се, као глумац - дилетант, сналазио. Ћинђић ме је, за прве изборе, уврстио у списак кандидата и делегирао у Мали Мокри Луг. Задатак сам дисциплиновано прихватио, знајући да немам никаквих изгледа. Добио сам бедних 8 одсто, и испао из политике. Једно је писати о њој, а једно водити је.

Петог октобра 2000. гласао сам за промене, и погрешно. Погрешно бих и да сам гласао за другу страну. За мене је много важнији 5. октобар 1961. Тада сам, негде између Нанта и Орлеана, у расвит зоре, избегао смрт. Из разлупаног аута изишао сам жив и здрав, са накривљеним ребром.

За оно мало, што сам се петљао у политици, оправдава ме љубав према слободи. Она је једна од ретких вредности до које ми је у животу истински стало. Из отпора према неслободи и култу личности, почео сам се оглашавати у полису. Презирао сам инокоснике који су гледали своја мала посла, и које су Грци звали idiotēs. Ово је прилика да им упутим извињење.